

Miskolc, 2021. április 12.

A tömeg

A Semmi helytartói

- „A téboly az egyes embereknél ritka, de csoportoknál, pártoknál, népeknél, koroknál szabály.” (Nietzsche, Jón, rosszon túl, 155.)
- Római közmondás: „a szenátorok mind derék férfiak, a Senatus kegyetlen vadállat.”
- A Káosz legyűri a rendet

A tömegek ereje

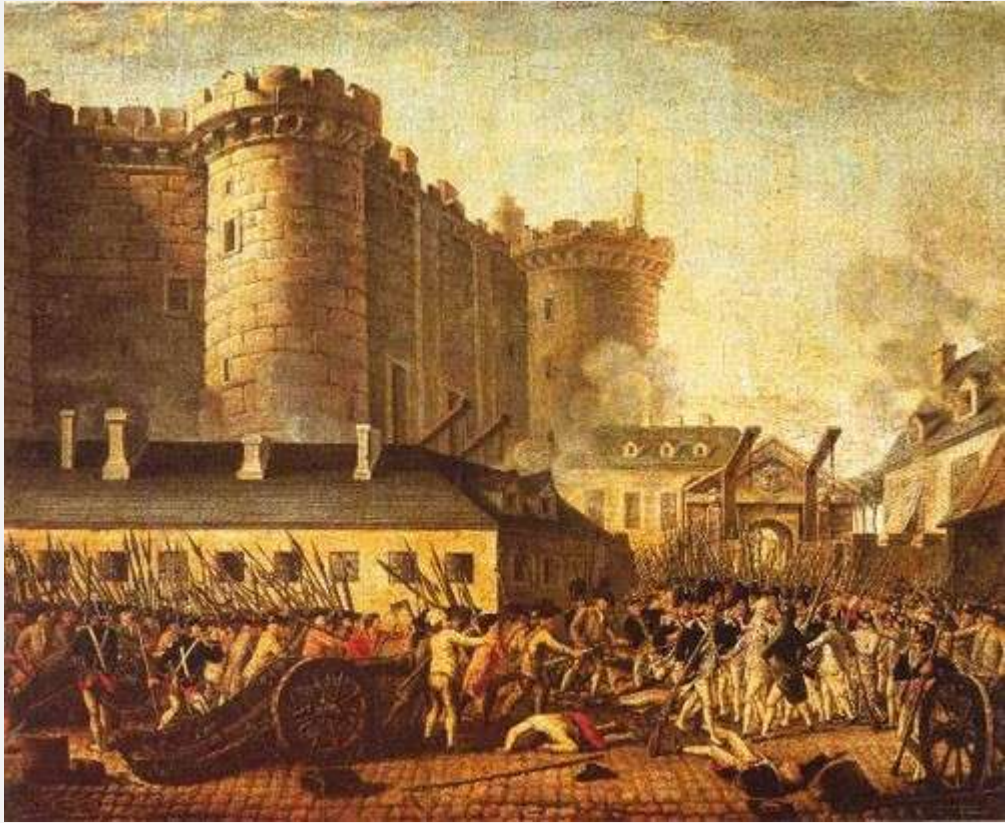
- Fázisváltás (egyik halmazállapotból a másik halmazállapotba való átmenete idején az anyag mozgása kaotikussá válik)
- Társadalmi fázisváltás (tömegek ideje)
- A tömeg mint erő („animal spirits”)
- A történelmi változás/újítás ereje
- Destruktív és konstruktív erő egyaránt

Caesar meggyilkolása

Sacco di Roma 1517

Pogrom Oroszországban a XIX. században

Csiksomlyói búcsu

Tacitus

- „Alsó Germánia légiói a január elsején szokásos eskü letételével mégis hűséget fogadtak Galbának, de nagyon habozva és csak az első sorokból hangzott fel ritkán kiáltás: a többiek némán mind szomszédaik merészségére vártak, hisz már csak **ilyen az emberi természet, buzgón folytatja azt, amit átall elkezdni.**”
- „Amint az történni szokott, a friss benyomásokra fogékony tömeg éppúgy hajlott a könnyörületességre mint amennyire az előbb nem ismert mértéket a kegyetlenségben”
- Tele volt mindenki gyanakvással, és még az otthonok csendje is alig volt mentes a **rettegéstől**. De a **bizonytalanság** leginkább nyilvánosan mutatkozott meg: aszerint, hogy milyen hír érkezett, változott az emberek hangulata s arckifejezése, nehogy a kétes hírek hatására hitetlennek és a kedvezőkére kevésbé örvendezőknek lássanak. Midőn pedig összehívták a curiába a senatust, nehéz volt mindenkiben kellő mértéket tartani, hogy ne legyen megátalkodottság jele a hallgatás, ne ébresszen gyanut a szabad szó.”

„Semmi sem tilos”

„Negyvenezer fegyveres rontott be s még több, élvhajzásra és kegyetlenkedésre náluk is hajlamosabb hadiszolga és markotányos. Sem méltóság, sem az életkor nem akadályozta, hogy a fajtalankodás vérengzéssel, s a vérengzésfajtalankodással keveredjék.”

(Tacitus, Cremona kirablása)

Nép és tömeg

- Az államformák elfajulása (Arisztotelész)
- Monarchia-zsarnokság
- Arisztokrata uralom-Oligarchák
- Politeia-Demokrácia (népuralom, tömegek zsarnoksága)
- Cserépszavazás (névtelen szavazás a számüzetésről)
- Demokrácia-demagógia

A tömeg meghatározása

- Az „én” totális ellentéte („nem én”)
- „Érzelmekben és cselekvéseiben egy ideig egységet tanúsító embercsoport, amelyben az egyes egyének teljes figyelmüket ugyanazon egy tárgynak vagy eszménynek szentelik. „ (Fröhlich)
- Etimológia (Masse, Mass)= tészta (alaktalan, formátlan s ennél fogva alakítható, formálható anyag)

A tömeg tünettana

- Ismeretlenek (idegenek) együttese
- Visszatérés a „nem én”-be (regresszió)
- Dezindividuáció (névtelenség, „semmi tilos” felelőtlenség)
- Motivációs többlet-izgalom (animal spirits) (látvány, részvétel)
- Korlátozott kognitív horizont

Tömeg-képek

Antiszociális tömegképek

- A tömeg mint nő
- A tömeg mint gyermek
- A tömeg mint vadállat
- Fertőzés
- A tömeg mint pszicho patológia (téboly)

Proszociális tömegképek

- A tömeg mint érték-megerősítő
- Együttérzés, gyász, áhítat

Tudományos tömeglélektan

- Kriminalizált,patologizált tömeg-kép (destrukció)
- „Tömeglélek”
- Normátlanság, fegyelmezetlenség, lealjasodás (Sighele)
- Neurotikus-hiszteroid tömeg (LeBon)
- Csábithatóság, szuggerálhatóság, hipnózis
- Primitivizmus
- Utánzás (Tarde)
- Nyájöszton (McDougall)
- Tudattalan (Freud)

Tömeg-alfajok

- Érintkezéses tömeg
- Kommunikációs tömeg (rémhír, pánik)
- Szervezett tömeg
- Virtuális tömeg

Érintkezésses tömeg: a pánik

- Érintkezésses pánik (azonnali életveszély, csapdahelyzet, beszűkült tudat, menekülési motiváció, önzés, erős-gyenge hierarchia)
- Zárt térben tűz Londoni metrótűz: „A mozgólépcső alagútját elzáró tűz és a füstfüggöny csapdájába több száz utas került azállomás alsó szintjein. Az emberek egymást taposva próbáltak menekülni, egyesek égő hajjal, megfeketedett arccal, füsttől elvakulva keresték a kiutat a forró gázokkal teli alagútlabirintusból”

Kommunikációs tömeg

- Társadalmi elbizonytalanodás, krízis, szorongás
- Fama (Aeneis) szárnyas szörnyalak
- Hiszékenység: hamis hírek elhívése, igazhírek el nem hívése
- Világvége, csodafegyver, csoda
- Városi legenda (vese kivétel országutakon)
- Rémhír és előítélet (vérvád, emberevés)

Rémhír + pánik

- 1997-es Postabank pánik (péntek-szombat, vasárnap, hétfő) Budapest-Miskolc központok
- Támadás a Marsról pánik (1938, Halloween)
- Előítélet + rémhír+pánik
Budapest: West Balkan (2011, január)(a menekülők három társukat agyon taposták, a menekülést az a hír váltotta ki, hogy „cigányok késelnek”)

Allport-Postman

A hír rémiesülése

- Rövidülés
- Dramatizáció/Kiéléződés
- Előítéletekhez való asszimiláció

Visszatükrözte a társadalmi környezetet
(bizonytalanság, szorongás, csodavárás)

Pogrom, lincselés, vandalizmus

- Regresszió (agresszív szükségletek kielégülése)
- Kollektív felelőtlenség
- Előítéletek
- Feketék meglincselése az USA-ban
- „Kristályéjszaka” (ürügy von Rath meggyilkolása, 1938 nov. 9-10 között 267 zsinagóga, 7500 üzlet feldúlása, több száz zsidó meglincselése)
- Közterek céltalan feldúlása, ködobálás

Szervezett tömeg

- A tömeghatások tudatos kihasználása
- Szenírozás (hatalmas méretek, este, tűz, irányított fények, szertartás, kórus, tömegmozgás, a Vezér megjelenése)
- Kommunikáció (ellenség-barát, képszerűeszmék, követésre való felszólítás, bizonyosság-tudat felkeltése)
- Részvétel és látvány
- Az akarat diadal c. film, 1935 Párnap, Nürnberg

Virtuális tömegek

- Bárhol elérhető széles sávú internet
- Mobil eszközök
- Bárki, bárhonnán, bármiről, bármikor tud kommunikálni
- Névtelen kommunikáció (wiki)
- „Flaming”
- Gyors terjedés- járvány szerűség
- Azonnali mozgósítás
- Visszacsatolás (“like”-ok száma)
- Decentrált tartalom szolgáltatás